

ISAGOGÆ

Brevis & succincta in universam
Philosophiam,

ὁμολογία Amplissimæ Facult. Philos.
in Academiâ Aboënsi,

Adornata, & examini publico submissa

â

M. LAURENTIO
TAMMELIN,

RESPONDENTE

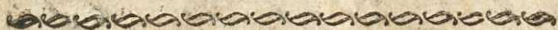
DN. ERICO BRUMERO,

Ad diem 4 Maji,

Anni 1695.

In Auditorio Superiori

horis ab 8. consvetis.

Impr. apud JOH. LAURENTII WALLIUM,
Reg. Univ. Typogr.

ISSA G O F E

Graviss & locustis in rivis
Philosophia

Quodam Amplius Facit. Edo.
in Academia Abbat.

Abbas & eximius publicus

M. I. LAURENTIO

TAMMAM

RESPONDENTE

DR. ERICO BRUMERO

Ad diem 4. Maji

Anni 1895

In Auditorio

horis ab 8. comitibus

Impressum per Johannem W. W. W.
Reg. Lib. 175

DE PHILOSOPHIA

IN GENERE.

§. I.

Κιαιγεφίαν daturi
 εἰσιγωγικήν Philoso-
 phiæ Ectypæ, in
abstracto habitualiter
 & *secundum essen-*
tiam absolutam con-
sideratæ, ad in-
 dolem facultatis animæ nostræ intelle-
 ctivæ ἀπορρομένης progrediemur, initium
 facientes à quæstione *an sit*? Intelle-
 ctus enim noster consideratus tum ra-
 tione *objecti*, tum ratione *modi agendi*,
 cum sit agens naturale, liberum, in-
 determinatum, à *potentia ad actum* ten-
 dens, in cognitione rerum semper à
 communissimis orditur, & ab imperfe-
 ctioribus ad perfectiora, à confusis ad
 distincta, ab universalibus ad speciali-
 ora pergit.

A

§. II.

Veram Philosophiæ existentiam tum κατὰ τὸ ὄν tum κατὰ τὸ πῶς rationes sequentes probant: (α) Appetitus hominis sciendi, *tam innatus quam elicited*, priorem explicat Aristoteles his verbis, πάντες ἄνθρωποι τὸ εἶδέναι ὀρέζονται φύσει, posterior oritur ex multiplici rerum varietate, ordine & proportionem. (β) Dotata est omnis creatura rationalis cognitionis acqvirendæ mediis *internis & externis*, quales sensus, intellectus, exercitatio, experientia &c. (γ) Inplantatæ sunt homini a nativitate, notitiæ naturales & insitæ, a græcis κοινὰ ἐννοιαί vocatæ, & à Scaligero innata quædam Zopyra æternitatis; quas inesse probat scriptura sacra & communis vox ἐπιμελῶς φιλοσοφῶντων, hæ autem quid aliud sunt quam semina Philosophiæ? (δ) Inest intellectui humano *aptitudo & potentia cognoscendi*, quæ dum in actum secundum deducitur, *scientificam actualem, quidditativam & habitualement* rerum infert cognitionem. (ε) Dantur objecta natura-

turaliter cognoscibilia tam quoad attributa *notionalia quam realia*. Ex hisce sive principiis sive causis olim pronata est Philosophia, hodieque magis magisque apud populos cultiores ab ingeniis exquisitis excolitur, & condignis illustratur systematibus.

§. III.

Quæstio *τὸ τί* quid sit? ut exactius intelligatur, definitionem Philosophiæ requirit quam talem exhibemus: *Philosophia est habitus intellectualis aggregatus, circa cognoscibile naturale liberale primo occupatus, ad summum hujus vite bonum homini acquirendum*. Hujus obiter observabimus definitionem nominalem seu *ὀνομαστικήν*, & realem seu *πραγμαστικήν*.

§. IV.

Definitum tria respicit I. *ἐτυμολογίαν*, quam quilibet qui plane rudis græcarum literarum non est, intelligit, componitur enim Philosophia a duabus vocibus græcis, *φιλία* amor, & *σοφία* sapientia, vique vocis & denominationis,

nihil aliud est quam *Φιλία τῆς σοφίας*,
 & qui illam exercet *φίλος τῆς σοφίας*.
 An vero recte fecerit Pythagoras? qui
 loco *σοφίας* vocis nativæ ac *simplicis*
 introduxerit *compositum* & *consignificati-*
uum ἀκρολογίων iudicio reservamus.
 II. *ὁμονυμίαν*, quæ indicat vocem Phi-
 losophiæ intelligi *πολλὰς* 1. *Stricte*,
 pro Metaphysica καὶ *ἀνθρομοσίαν*, vel
 Philosophia reali, vel notionali, vel Theo-
 retica, vel Practica tantum. 2. *Late*
 pro tribus facultatibus superioribus,
 Theologia, Jurisprudencia, Medicina.
 3. *Adequate* & *proprie* quatenus discipli-
 næ Philosophicæ tam reales quam in-
 strumentales, a facultatibus eminenti-
 oribus segregantur, & ad proprium
 suum *formale quidditativum* reducuntur,
 consideranturque *systematice* vel *habitu-*
aliter. III. *Συνονυμίαν*, dicitur *σοφία*, Sa-
 pientia, Encyclopædia Philosophica,
 item absolute Encyclopædia.

§. V.

Definitio realis *genus* legitimum &
Differentiam examinat: Genus est *ha-*
bitus

Habitus intellectualis, quod conveniens esse patet per *remotionem*: reducatur Philosophia ad certam *Categoriam* & erit vel *Substantia* vel *Accidens*, *Substantia* non potest esse, quia Philosophiæ proprium est *inherere*, *inesse*, *inexistere* & intellectui humano, tamquam *subjecto inhesionis*, quo, seu *informationis*, perfectionem addere *accidentalem*; Erit igitur *Accidens*, vel *primarium* vel *secundarium*; non hoc, Ergo *primarium*, si illud aut *absolutum*, aut *respectivum* aut *mixtum*, non *respectivum* vel *mixtum*, quia nec terminum nec *subjectum extrinsecum* proprie respicit; Ergo *absolutum*, ideoque vel *quantitas* vel *qualitas*, sed *quantitas* minime, non enim e materia provenit, nec *subjectum extensum* vel quantum denominat; superest igitur ut sit *Qualitas*, non tamen *potentia naturalis*, nec *patibilis qualitas*, sed *habitus*, *potentiæ naturali* superadditus, ut eandem in operando perficiat, & *subjecto suo inhæfive inhæreat*.

§. VI.

Emendatus etiam observatum fuit in

definitione, Philolophiam esse *habitu*
compositum, collectivum leu *aggregatum*; quia
 entia plura completa, quæ per conjun-
 ctionem tantum extraessentialem ad
 indivisum aliquod constituendum con-
 currunt, non faciunt unum *per se ἀπλῶς*
 & *secundum essentiam complexam*, sed *per*
accidens tantum, secundum uniformem sim-
plicemque veritatem; Nec totum recte
 vocatur Philosophia, nisi καὶ ἀναλογίαν,
 & partes hujus totius dispositive & a-
 nalogice tantum, non proprie partes
 sunt.

§. VII.

Differentia desumitur i. *ab objecto*, quod
 est *cognoscibile naturale liberale*, tam con-
 templabile quam agibile; excedit ergo
 objectum Philosophiæ Theologia, dum
 supernaturalia rimatur; sicut infra il-
 lud deprimuntur artes Mechanicæ &
 illiberales, quæ ad ἀκμὴν Philosophiæ
 ascendere non valent. Addita fuit par-
 ticula *primo* propter superiores facultates,
 Jurisprudentiam & Medicinam;
 nam hæ quoque intellectum & volun-
 ta-

tatem perficiunt perfectione adventitia & accidentali, sed non primo, insunt enim Philosophiæ originaliter, fundamentaliter & radicaliter, adeo ut ubi desinat Physicus ibi incipiat Medicus, ubi Philosophus Practicus ibi Ictus. 2. A fine in suo genere ultimo, quod est præsentis vitæ quam miseri mortales vivimus summum bonum, seu perfectio hominis accidentaria, tollens ab intellectu obtenebrato ἀγνοίαν, a voluntate perversa ἐπιτησίαν.

§. VIII.

Causa efficiens Philosophiæ tam inventæ quam acquirendæ principalis & primaria est DEUS pater luminum, a quo πάντες δόσις ἀγαθή, καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, qui & adhuc post universalem humani generis ἀποστολίαν humilima cordis veneratione invocatus, in nobis gratiose operatur, & imaginis divinæ reliquias paterne fovet ac confortat. Cause secundariæ vel minus principales, sunt duplicis differentię, quædam actu remotiori quædam propinquiori Philosophiam concernunt

nunt: *Remota sunt lumen natura, recta ratio*, seu *διάνους κριτική* discernens inter verum & falsum, bonum & malum, & *αἰσθησις* seu *sensus*. *Propinquiores sunt ἰσχύς observatio, ἐπαγωγή inductio, ἐμπειρία experientia*. Harum causarum processus sic se habet, *sensus singularia percipit & apprehendit, observatio apprehensa colligit & memoriæ mandat, inductio ex collatione ista, format universalialia, quorum omnium veritatem tandem confirmat experientia*. *Causa impulsiva Philosophiæ interna & externa in §. 2. proposita fuit.*

§. IX.

Materia Philosophiæ, sunt partes ex quibus integratur; Materia & partes hic per convenientiam analogicam ita vocantur, abstracta enim accidentia materiam ex qua proprie dictam nullam habent; consueverunt tamen Philosophi partes homogeneas aggregatorum materiam vocare, ob summam harmoniam & conformitatem quam invicem habent. Materia in qua Philosophiæ, seu subjectum inherencia

Coherencia, est vel *denominationis* ut homo, vel *informationis* ut intellectus tum theoreticus tum Practicus, circa quam sunt notiones & res. Materia vero Philosophiæ *Systematica* sunt ipsa disciplinarum Systemata, præcognitis & præceptis illustrata.

§. X.

Forma σοφίας, est *diversarum partium in certis principiis objecto & fine convenientium, amicabile unio*. Dicuntur hæc iterum *comparative* & ἀναλόγως ita, idem enim retinendum de *forma Philosophiæ* proprie loquendo, ac in paragrapho præcedenti de *Materia* dictum erat. Eluceſcit hinc Philosophiam non esse *ens aliquod aggregatum inordinatum & confusum, sed ordinatum & probe dispositum*, cujus omnes partes amice conspirant, conveniuntq;. 1. *Unitate communium principiorum*, 2. *Unitate Objecti*, 3. *Subjecti*, 4. *Finis*.

§. XI.

Sapientiæ hujus Finis summus & ultimus absolute seu simpliciter talis, est gloria DEI, Intermedius, usus ac utilitas in vi-

ta humana, *secundum quid vero, proximus*
& in suo genere ultimus, est summum
 hominis bonum Philosophicum, tam
 theoreticum quam practicum, seu quod
 idem est intellectus & voluntatis per-
 fectio.

§. XII.

Dividitur Philosophia *idius proprie* &
adequate in partem *Generalem* & *Specia-*
lem. *Generalis* continet *disciplinas Instru-*
mentales, *Notionales vel directivas*; *Specia-*
lis Reales, *Principales* seu *Objectivas*. Est
 hæc *distributio distributo* *conveniens* & *le-*
gitima, *Objectum Philosophiæ adæqua-*
tum, tam *intentionale* quam *reale* respici-
 ens: *Notionum enim secundarum* confide-
 ratio, ad nullam aliam facultatem quam
 Philolophiam *proprie* & *formaliter* perti-
 net, hæ enim veluti omne *cognoscibile*
Philosophicum, *Intellectui cognitionis li-*
beralioris gratia obijciuntur, ad natu-
 ralem animi felicitatem, & distingvun-
 tur a primis, *Subjecto occupationis interno*,
 ac *perfectione mentis in cognitioe rerum*
mediata.

§. XIII.

§. XIII.

Pars Philosophiæ *generalis seu notionalis*, tres comprehendit artes *Instrumentales*, quæ respiciunt vel *orationem*, ut GRAMMATICA & RHETORICA vel *rationem* ut LOGICA. GRAMMATICA versatur *circa orationem ratione puritatis*, ad bene loquendum in omni lingua: RHETORICA *ratione ornatus*, ad bene dicendum; hisce adjuuge ORATORIAM, PHILOLOGIAM, PÖETICAM, LEXICOGRAPHIAM, CRITICAM, FLORILEGIA, MYTHOLOGIAM &c. nam hæ quoq; *orationem* concernunt & pro *objecto considerationis* habent *notiones secundas*, vel considerant res quoad *attributa notionalia*. LOGICA versatur *circa rationem & ejus operationes*, ut de qualibet re nervose & accurate differat, & intellectus verum a falso discriminet: ob fidele in aliis disciplinis ministerium *ὁρῶντων ὁρῶντων* dicta.

§. XIV.

Philosophia *Realis* dividitur in *Theoreticam* & *Practicam*, seu *contemplativam* & *activam*. *Theoretica* illa consideratur qua
dire-

directionem intellectus nostri, vel *Simplicis* vel *compositi*, *Simplicis* ut GNOSTOLOGIA, contemplans scibile in genere quatale. *Compositi*, quæ vel *Νοητικὴ* vel *διανοητικὴ*: *Νοητικὴ* ut NOOLOGIA de affinitate rerum, quatenus ex eadem, prima cognoscendi principia fluunt. *Διανοητικὴ* disciplinæ quæ proveniunt aut e *principiis primis*, ut METAPHYSICA considerans ens quatenus ens, seu summum entis conceptum, cum attributis communissimis. Aut *ortis*, ut scientia de *Substantia & Quantitate*; De *Substantia* vel *Spirituali*, ut PNEUMATICA, pro objecto habens Spiritum, a DEO, Angelis & anima separata abstrahentem; vel *corporea* ut PHYSICA, corpus naturale quatale, ejusq; causas affectiones & species cognoscens. De *Quantitate* ut MATHE-
SIS, quæ circa quantitatem, quatenus ea numero & mensura determinari potest, occupatur.

§. XV.

Considerat Mathesis suum objectum vel *abstracte & in se*, vel in *concrectione*, *vidi-*

viditurque in *Simplicem & Mixtam*: *Simplex* seu *pura* agit de quantitate tum *discreta*, ut ARITHMETICA de numero, cum suis speciebus ALGEBRA seu COSSICA de explicatione numerorum figuratorum: ARITHMETICA DENARIA, de computatione in partibus decimis: LOGISTICA seu SEXAGENARIA de numeratione in partibus Sexagesimis; &c. Tum *abstracta*, ut GEOMETRIA de magnitudine, continetque LONGIMETIAM, de magnitudine tantum longa: PLANIMETRIAM, de magnitudine longa & lata: STEREO-METRIAM, de magnitudine longa lata & profunda: TRIGONOMETRIAM, de dimensionibus & solutionibus triangulorum. *Mixta seu concreta*: Hujus partes sunt, *Subalternata puris* vel *non Subalternata*: *Subalternata* vel quantitati *discrete* ut, MUSICA, de numero quatenus sonorus agens: vel *continue*, ut OPTICA de linea visiva, & STATICA de corpore ponderoso. Non *Subalternata* respiciunt, quantitatem concretam cum corpore *sive Naturali sive Artificiali*, *Naturali* quod est

est *Mundus*, cujus in genere theoria appellatur COSMOGRAPHIA, in specie est scientia contemplans quantitatem, vel *Cæli* ut URANOSCOPIA, ubi sunt ASTRONOMIA, de corporum cœlestium motu; COMPUTUS ASTRONOMICUS, de tempore; ASTROLOGIA, de effectibus corporum; cœlestiū: GNOMONICA de conficiendis horologiis & sciatericis &c. Vel *Terræ* ut GEOGRAPHIA, continetq; CHOROGRAPHIAM, de regionis vel Proviçiæ & TOPOGRAPHIAM, de certi alicujus loci descriptione. *Artificiali*: ut ARCHITECTONICA, Symmetriam corporis artificiosi cognoscens: estque vel *Militaris* vel *Togata*; *Togata* contemplatur MECHANICAM FORTIFICATIONARIAM seu HERCOTECTONICAM, & *Architectonicam* in specie distam.

§. XVI.

Ut exactius intelligatur *Μαθηματικῆς* disciplinarum Mathematicarum, observanda sunt sequentia 1. Disciplinæ *purae & simplices* vocantur, quæ considerant quantitatem non habito respectu aliquo ad Subjectum cui inhærent; *Mixtae* ve-

ro, quæ quantitatem cum Substantia aliqua, vel qualitate sensibili concretam respiciunt. 2. *Subalternatæ* dicuntur, quæ Subjectum superioris, vel partem Subjecti resumunt cognoscendam, cum differentia accidentali: *Non Subalternatæ* quarum Subjectum a superiori aliquo non continetur.

§. XVII.

Practica Philosophia, dividitur in partem *generalem* & *Specialem*: *Generalis* continet ETHICAM, quæ hominem præcise & absolute virtutibus informat; *Specialis* 1. POLITICAM, de constitutione & administratione Reipublicæ, quo pertinent REGNATIVA, POLEMICA, APODEMICA &c. 2. *OEconomica* de directione Societatis domesticæ. Ad Philosophiam Practicam quoque pertinet HISTORICA, quæ est prudentia de bono Practico ex Historiis obtinendo.

§. XVIII.

Supra enumeratorum *habituum adequatam* ut habere possis per præcepta tractationem, observa quod disciplinæ Philo-

Philosophicæ constituentur & discrimi-
nentur *objectis*, quæ ad certum ac propri-
um *formale* beneficio *abstractionis* redi-
guntur, ne *beterogenea* cum *homogeneis*
commisceantur & confundantur. Per
objectum intellige non quodcunque ob-
jectum *sensus* & *intellectus*, sed quod aliud
est a *noemate* & *disciplinam* respicit, illud-
que non *partiale* vel *inadequatum*, nec
Primarium aut *Secundarium*, sed *Totale*, cu-
jus *conceptus* erit: (α) *Realis*, non entium
enim nulla *scientia*. (β) *Unus*, licet non
semper in *genere rei*, tamen in *genere*
scibilis sub *aptitudine aggregationis*, ubi suf-
ficit *unitas in esse objecti*, licet non detur
unitas semper in esse absoluto, *unitas au-*
tem illa erit non equivoca sed univoca vel
analogia: (γ) *Summus*; qui certa consti-
tuat *noemata*, ad quæ singulæ conclusio-
nes reduci possunt. (δ) Eandem habe-
bit naturam cum suis *membris* & *obje-*
ctis particularibus (ε) *Certa principia cer-*
tasque admittat affectiones, *principia li-*
cet non semper constituentia tamen cogno-
scendi. (ζ) *Per modos seu specialesseendi*
ratio

rationes contrahibilis. (7) In nulla alia disciplina consideretur, vel instar principii constituentis, vel affectionis denominantis, vel modi contrahentis. Diverfus autem Status qui objecto convenit, est vel objectivus fundamentalis, vel objectivus Idealis, vel Idealis formalis, vel universalis.

§. XIX.

Abstractio quæ objecti formale eruit, non erit realis, externa rei a re separatio, nec sensualis sed intellectualis non negativa, sed præcisiva, quæ est functio intellectus qua mens nostra rem a re præcisam, liberat a conditionibus Individuantibus vel Imperfectionibus accidentalibus, & e statu singularitatis in universalem vel eminentem deducit ut distincte cognoscatur. Effectus hujus sunt, Rei cognoscibilis a materia & conditionibus individuantibus liberatio, Substantialium ab accidentalibus, circumstantialium ab essentialibus, essentia ab adventitiis defectibus purgatio, & rei e statu singularitatis in universalem & eminentem elevatio. Secundum Philosophos & naturam scibilium est duplex, alia secundum rem seu essenti-

am, quæ immateriales sibi vindicat conceptus; alia secundum rationem, vel per indifferentiam, vel a materia singulari, vel sensibili, vel secundum universale Subiectum.

XX.

In disciplinarum Practicarum constitutione, peculiaris ratio habetur finis, non quidem quod objecto destituantur, nam non duntaxat Subiecto considerationis κτήσεως & interno, sed etiam operationis κτήσεως & externo, in quod finis per certa media introducitur, gaudent, sed quod tam necessaria videatur in iis attentio finis, quam in theoreticis Subiecti. Est manum de tabula ὁλίγας

enim τοῖς σοφοῖς ἄλλοις

ἀρκεῖ.

ΜΑΝΤΟΤΕ ΔΟΞΑ ΘΕῶ

